

Michal Parížek, MSc., The Organizational-Cybernetic Approach to International Institutions

školitel: doc. PhDr. Jan Karlas, M.A., Ph.D.

posudek oponentky

doc. PhDr. Běla Plechanovová, CSc.

Předkládaná práce představuje originální pokus formulovat teoretické předpoklady fungování mezinárodních institucí z pohledu umožněného kyberneticko-systémovým přístupem k analýze jejich designu a fungování. Klade si otázku, jak vlastně chápeme výkon funkce instituce, jak posuzujeme, zda je instituce schopna své funkce plnit a jaké případné úpravy můžeme navrhnout, aby instituce mohly fungovat lépe. Práce staví na třech oblastech literatury, odkud čerpá východiska pro zodpovězení daných otázek; v oblasti teorie MV jsou to především výsledky vycházející z debaty neorealismu a neoliberalismu doplněné novější literaturou z oblasti teorie mezinárodního vládnutí; pro kyberneticko-systémový přístup využívá autor poměrně širokou škálu literatury teorie informace, teorie organizace, kybernetiky a teorie komplexních systémů; v neposlední řadě pak vychází z literatury, která se specificky věnuje fungování mezinárodních organizací a jejich vlastnostmi. V první části představuje pohled na mezinárodní instituce reflektující poznatky zmíněných oblastí literatury. Ve druhé, klíčové části, předkládá vlastní pojetí institucionální kapacity a designu. V poslední části pak poskytuje dvě samostatné studie jako empirické aplikace zvoleného přístupu.

Práce je bezesporu velmi kvalitním počinem, který bohatou měrou naplňuje všechna kritéria kladená na disertační práci v oboru z hlediska formulace výzkumného rámce, jeho aplikace i formulace poznatků a jejich implikací. Moje připomínky, zformulované v posudku pro malou obhajobu, byly v převážné většině reflektovány v předložené definitivní verzi textu disertační práce. Zejména vítám zdůvodnění, proč je třeba se studiu kapacity mezinárodních institucí věnovat a proč zvolený kyberneticko-systémový přístup má být potřebnou cestou; v čem jsou současné mezinárodní instituce nefunkční resp., v jakých oblastech fungují nedostatečně, jaké funkce jsou oslabeny či by potřebovaly posílit. Stejně tak zdůvodnění, proč je zvolen kybernetický přístup, tj. prohloubení argumentu o významu komunikace pro fungování institucí.

Přínos práce spočívá především v původní koncepci založené na konceptu kapacity institucí a ve vytvoření teoretického modelu za použití organizačně-kybernetického přístupu, který dosud v oboru mezinárodních vztahů zůstává spíše na okraji. Autor jednoznačně prokázal dobrou obeznámenost s literaturou jak z oblasti studia mezinárodních institucí, tak z oblasti teoretického studia organizací, včetně kybernetiky. Stejně tak osvědčil schopnost teoretického myšlení při konstrukci modelu a operacionalizaci jeho součástí, až k empirické aplikaci. Text disertační práce je též vhodně strukturován, stylisticky a jazykově na vysoké úrovni. Následující poznámky jsou spíše náznakem alternativní perspektivy, která upozorňuje na některé relevantní aspekty tématu, jež se ukazují při její aplikaci.

Z hlediska koncepce práce a cílů, které si klade, se nabízí k diskusi otázka týkající se podmínek realizace mezinárodní změny. Ty jsou relevantní minimálně ve dvou kontextech: jednak z hlediska vnitřního fungování institucí, tj. za jakých podmínek jsou aktéři uvnitř institucí schopni realizovat

změnu, neboli rozhodnout o konkrétní podobě politiky, ale zejména z hlediska vnějšího, tj. ve kterém bodě vyjednávání mezi členskými státy mezinárodní instituce je možné dosáhnout stavu, kdy se aktéři shodnou na změně, která zajistí zvýšení kapacity dané instituce. Zatímco první aspekt autor v práci implicitně řeší, druhý je sice součástí modelu a jsou zvažovány konkrétní relevantní součásti systému, které mohou mít vliv na kapacitu, jejich obecné předpoklady, ani v případě výběru případů empirických studií, však řešeny nejsou.

Autor argumentuje, že důraz na rozhodovací procedury, resp. pravidla v případě snahy o institucionální změny, s sebou nese riziko, neboť může vyvolat nezamýšlené reakce aktérů, kteří se uchýlí buď do jiných institucí nebo do šedé zóny neformalizovaných institucí či arén vyjednávání, kde budou mít lepší podmínky pro prosazení vlastních zájmů. Zde vnímám do určité míry paradox, kdy na jedné straně autor připouští, že aktéři jsou motivováni k jednání mimo oficiální institucionální rámec, pokud jim vzájemná zkušenost získaná účastí v organizaci dává předpoklad lepšího výsledku, na druhé straně argumentuje pro takové uspořádání instituce, kde by byly co nejvíce odstraněny překážky toků informací. Vzhledem k tomu, že kontrolu toku informací je třeba považovat za součást rozdělení moci v systému, vrací to zpět k otázce, jaký mechanismus dovede aktéra k jednání, které bude mít za následek uvolnění těchto toků. Jakkoli práce se na řadě míst těchto aspektů dotýká, autor ve svých závěrech zůstává pouze na úrovni minimálních požadavků na úroveň předávání informací v rámci systému a rozdělení moci a zájmů ponechává jako vnější faktory, přičemž však výsledky druhé empirické studie by mohly naznačit vysvětlení.

Tyto poznámky nikterak nesnižují hodnotu předložené disertační práce, kterou jednoznačně doporučuji k obhajobě.

BP, 22/06/13